

МОДЕЛІ СПІЛЬНОГО ВИКЛАДАННЯ ВЧИТЕЛЯ ТА АСИСТЕНТА ВЧИТЕЛЯ В ІНКЛЮЗИВНОМУ КЛАСІ

Козинець Олександр Володимирович

к.п.н., доцент, доцент кафедри логопедії та логопсихології

Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-6325-4783>

Карпець Олена Василівна

магістр кафедри логопедії та логопсихології,

Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова

Сучасна державна політика у сфері освіти продовжує тримати курс на забезпечення кожному українцю повноцінного доступу до якісної освіти без дискримінації за будь-якими ознаками на підставі рівних можливостей. Тож інклюзивна освіта досі залишається пріоритетним завданням вітчизняної освітньої політики [7].

Сьогодні необхідними умовами формування інклюзивного середовища у закладах загальної середньої освіти є подолання соціальних психологічних бар'єрів, впровадження педагогіки партнерства, створення універсального дизайну та розумних пристосувань у закладах освіти, що передбачає не лише дотримання вимог архітектурної доступності будівель та приміщень закладів освіти, але й стосується навчальних матеріалів, методів викладання та оцінювання досягнень учнів, створення безбар'єрного фізичного простору [4; 7].

Безпосередньо організація інклюзивного навчання у закладах загальної середньої освіти здійснюється командою психолого-педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами (далі – ООП). Постійними

учасниками команди є вчителі та асистент вчителя, які безпосередньо здійснюють навчально-виховний процес у класі з інклюзивним навчанням [6].

Посада асистента вчителя відносно нова в українській школі та розглядається у контексті інклюзивної освіти. Асистент вчителя працює партнерстві з учителем із метою виконання освітньої програми для досягнення учнями класу результатів навчання, формування компетентностей; забезпечує спільно з учителем єдність навчання, виховання і розвитку учнів; співпрацюючи з учителем класу, надає освітні послуги, спрямовані на задоволення освітніх потреб учнів [3, с. 4; 6].

В організації інклюзивного навчання важливою є співпраця всіх учасників освітнього процесу, а також чіткий розподіл ролей і обов'язків, зокрема між вчителем та асистентом вчителя. Провідну роль в організації освітнього процесу під час уроку відіграє вчитель, а асистент вчителя перебуває в партнерстві з усіма педагогічними працівниками та забезпечує єдність вимог до виконання освітньої програми та забезпечення реалізації індивідуальної програми розвитку учня з ООП. Його робота може будуватися на принципі *спільного викладання*, при якому формується розподіл обов'язків між педагогами, що працюють в класі, зі спільним плануванням та організацією роботи, яка не виключає з процесу ні вчителя, на асистента вчителя, надаючи можливість використовувати сильні сторони один одного [6, 7].

Виділяють три основні *моделі* спільного викладання: модель консультування, модель навчання, модель співпраці [2, с. 159; 5, с. 11].

Модель консультування передбачає, що вчитель може виступати консультантом асистента у питаннях адаптації чи модифікації навчальних завдань. При застосуванні моделі навчання вчитель та асистент активно спілкуються, діляться спостереженнями за учнями, підвищують знання одне одного у тих питаннях, де вони є компетентними [2, с. 159].

Модель співпраці, або робота в команді, передбачає розподіл обов'язків між учителем та його асистентом. Ця модель по праву вважається однією з

найбільш ефективних, оскільки кожен з педагогів робить свій внесок у реалізацію освітньої програми [2, с. 159].

Модель співпраці передбачає наступні *форми* спільного викладання:

- підтримувальне викладання. Такий підхід також відмий як «один викладає – інший допомагає», «основний і допоміжний учитель» і «ведучий і помічник»;

- паралельне викладання;

- диференційоване викладання;

- додаткове викладання;

- викладання в команді [2, с. 159; 5, с. 14-15].

Підтримувальне викладання застосовується досить часто, адже є відносно простим і не потребує багато часу для спільного планування. Така форма спільного викладання передбачає, що вчитель визначає зміст освіти, методи навчання, навчальні види діяльності для усіх учнів, у тому числі й учнів із ООП. А асистент вчителя надає підтримку окремим учням, проводить навчальні заняття з малими групами, спостерігає за учнем тощо. Саме з цього простого підходу варто розпочинати процес спільного викладання, оскільки він не потребує багато часу для спільного планування. Однак цей підхід слід використовувати обережно – якщо один учитель постійно виконуватиме роль ведучого, це може применшити роль іншого вчителя та/або викликати втрату довіри до нього. Також це може підвищити залежність учнів від учителя-помічника [2, с. 159; 5, с. 11].

Паралельне викладання передбачає спільну відповідальність за процеси планування та викладання, яке проводиться вчителем і асистентом вчителя паралельно з половиною класу. При цьому зміст освіти залишається одним, хоча методи викладання можуть бути різними. Основною перевагою паралельного викладання є зменшення кількості учнів, з якими працює один учитель, що дає змогу індивідуалізувати навчальний процес і краще врахувати індивідуальні потреби окремих учнів [2, с. 159; 5, с. 12].

Диференційоване викладання передбачає, що більшість учнів працює у складі великої групи, а окремі учні працюють у малих групах (для отримання індивідуальної підтримки). Учитель бере на себе відповідальність за велику групу, асистент вчителя працює з малою групою [2, с. 159-160].

Додаткове викладання практикується тоді, коли треба, щоб один з педагогів підсилив якість викладання іншого педагога. Наприклад, це може відбуватись, коли один з педагогів ще раз повторює інформацію іншими словами, моделює необхідні навички тощо. У деяких випадках один з педагогів може провести попереднє заняття для невеликої групи учнів з розвитку соціальних навичок, необхідних для успішного кооперативного навчання в малих групах, а потім спостерігатиме за їх виконанням [5, с. 14-15].

Зазвичай при використанні цієї форми спільного викладання один із педагогів несе основну відповідальність за розробку плану уроку. Обидва педагоги беруть участь у представленні навчального матеріалу, хоча їхні методи можуть трохи відрізнятися. Наприклад, один учитель може читати інформацію вголос, а другий – робити нотатки на дошці або на фліпчарті [5, с. 15].

Додаткове або взаємодоповнювальне викладання є хорошою можливістю для менш досвідченого педагога отримати необхідну практику та відчуття впевненості у своїх силах, щоби перейти до іншої форми спільного викладання – викладання в команді [5, с. 15].

Щодо викладання в команді, то в процесі командної роботи вчитель і асистент вчителя спільно планують навчальний час, визначають зміст освіти, організацію уроків, стратегії навчання та управління класом. Учитель та асистент учителя одночасно проводять навчання усім класом. Наприклад, учитель пояснює або представляє навчальний матеріал, а асистент вчителя демонструє слайди чи інші навчальні матеріали [2, с. 159-160].

У процесі командної роботи і вчитель, і асистент вчителя зазвичай роблять усе, що робить традиційний учитель (планують, викладають, оцінюють, несуть відповідальність за навчання всіх учнів у класі), при цьому чітко розподіляючи

свої обов'язки. Відповідальність, як і лідерство, є спільними під час командної роботи [5, с. 17].

Основною характеристикою командної роботи є одночасне ведення уроку двома педагогами, які проводять урок по черзі, підтримуючи одне одного та використовуючи свої найсильніші сторони. За такої форми проведення спільного викладання учні бачать обох учителів як обізнаних і компетентних експертів. Такий спосіб організації спільної роботи потребує високої міри зосередженості, тому рівень комфорту й задоволеності спільною працею повинен бути досить високим. Між учителями повинен існувати високий рівень взаємної довіри та поваги; вони мусять бути готовими узгоджувати свої стилі викладання [5, с. 17].

Важливо зазначити, що жодна з форм спільного викладання, описана вище, не є гіршою чи кращою за інші. Під час вибору тієї чи іншої форми спільною залишається одна мета – покращення навчальних досягнень учнів [5].

До переваг спільного викладання відносяться можливість залучення усіх учнів класу до того чи іншого виду роботи під час уроку, урізноманітнення форм і методів викладання навчального матеріалу, ефективний моніторинг актуальних потреб учнів, реалізація індивідуального супроводу дитини з ООП [2, с. 160].

Безперечно, спільне викладання – це новий досвід для педагогів, особливо для тих, хто цікавиться інноваційними практиками. Залучення додаткових спеціалістів, активізація взаємодії між дорослими та дітьми – усе це створює додаткові можливості для навчання і є хорошим стимулом для розвитку освітньої системи. Фактично, такий підхід дає змогу суттєво змінити погляд на організацію освітнього процесу з позиції «Що кожний з нас може зробити наших для дітей?» на позицію «Що ми можемо зробити разом для всіх дітей?» [5, с. 10].

Як свідчить практика спільного викладання, діти з ООП краще соціалізуються в освітній простір, знаходять своє місце у класі, отримують необхідні знання, уміння та навички для подальшого життя, відчують себе прийнятими та бажаними у суспільстві [1].

Для ефективною реалізації викладання в команді вчителю та асистенту вчителя необхідно постійно вдосконалюватися, впроваджувати у свою роботу інноваційні технології, співпрацювати з усіма необхідними спеціалістами та установами, бути позитивно налаштованими на результати своєї діяльності [1].

Варто пам'ятати, тільки за наявності спільних мотивацій, цілей і завдань можлива реалізація індивідуального плану розвитку дитини з ООП, її прогрес у навчанні та соціалізація у суспільстві [1].

Список використаних джерел:

1. Андрощук О. Спільне викладання – оптимальний стиль побудови взаємовідносин в закладі з інклюзивною формою навчання. *Психологічний супровід учасників освітнього процесу в умовах інклюзивної освіти* : матеріали Регіональної науково-практичної інтернетконференції, 27–30 лист. 2018 р. Житомир, 2018. URL: <http://dpsz2018.blogspot.com/2018/11/blog-post70.html> (дата звернення: 11.12.2021).
2. Інклюзивна освіта: навчальний посібник. Київ : ТОВ «Агенство «Україна», 2019. 300 с.
3. Організаційні засади діяльності асистента вчителя в інклюзивному класі : метод. посіб. / уклад. : О. В. Коган та ін. Харків : «Друкарня Мадрид», 2019. 110 с.
4. Про схвалення Національної стратегії із створення безбар'єрного простору в Україні на період до 2030 року : розпорядження Кабінету Міністрів України від 14 квіт. 2021 р. № 366-р. URL : <https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-shvalennya-nacionalnoyi-strategiyi-iz-stvorennya-bezbaryernogo-prostoru-v-ukrayini-na-period-do-t140421> (дата звернення: 14.12.2021).
5. Спільне викладання в інклюзивному класі: метод. матеріали. / укладач Н. З. Софій. Київ : ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2015. 70 с.

6. Щодо організації навчання осіб з особливими освітніми потребами у закладах загальної середньої освіти у 2020/2021 навчальному році : лист Міністерства освіти і науки України від 31 серп. 2020 р. № 1/9-495. URL : <https://mon.gov.ua/ua/npa/shodo-organizaciyi-navchannya-osib-z-osoblivimi-osvitnimi-potrebami-u-zakladah-zagalnoyi-serednoyi-osviti-u-20202021-navchalnomu-roci> (дата звернення: 14.12.2021).

7. Щодо організації навчання осіб з особливими освітніми потребами у закладах загальної середньої освіти у 2021/2022 навчальному році : лист Міністерства освіти і науки України від 30 серп. 2021 р. № 1/9-435. URL : <https://mon.gov.ua/ua/npa/shodo-organizaciyi-navchannya-osib-z-osoblivimi-osvitnimi-potrebami-u-zakladah-zagalnoyi-serednoyi-osviti-u-20212022-navchalnomu-roci> (дата звернення: 12.12.2021).